

SANTA MARÍA DO NARANCO

(imaxes nas páxs, 127 e 128 do libro de texto)

I. CLASIFICACIÓN

Nome: Santa Maria do Naranco

Cronoloxía: foi rematada no ano 848 (século IX)

Estilo: Prerrómanico asturiano, s. VIII-X

Autor: descoñecido. Comitente: Ramiro I

Emprazamento: nas proximidades de Oviedo (Asturias), na ladeira do Monte Naranco.

II. ANÁLISE DO SEU CONTEXTO HISTÓRICO-ARTÍSTICO

A arte asturiana maniféstase principalmente na arquitectura e recolle elementos de tradición visigoda, pero con achegas do Baixo Imperio Romano e influencias carolinxias, así como das artes aplicadas de influencia oriental bizantina. Esténdese principalmente durante os séculos IX e X; é unha arte que se dá basicamente no reino de Asturias, de aí o seu nome, e destaca tamén pola ausencia de calquera influencia musulmá, (ver máis contexto no libro, páxs. 126-127).

III. XUSTIFICACIÓN DA CLASIFICACIÓN E COMENTARIO DA OBRA

1. Análise formal

Planta: Santa María do Naranco é un edificio de planta rectangular de 20 m. x 6 m. que se eleva sobre un alto zócolo ou podium, que serve para compensar as irregularidades do terreo e que constitúe unha influencia da arte tardorromana. A planta ten dous pisos, o superior, coñecido como planta nobre e o inferior ou cripta.

A PLANTA INFERIOR (CRIPTA) ESTÁ DIVIDIDA EN TRES ESTANCIAS:

A central, máis ampla e de planta rectangular, está cuberta con bóveda de canón de pedra toba con reforzo de catro arcos de faixa que parten dun zócolo ou banco baixo que percorre todo o seu perímetro. Esta estancia estaría dedicada a oratorio palatino, aínda que tamén se lle cita como cripta. Dispón de dúas portas, unha a cada lado da nave e non ten fiestras, polo que a iluminación é a que entra polas súas portas.

As dúas estancias laterais teñen cuberta de madeira:

1. A estancia situada ao oeste está illada da sala central, ilumínase por catro pequenas fiestras con arcos de medio punto e só ten acceso a través dunha porta desde o exterior situada na fachada oeste. Descoñécese o uso desta habitación.

2. A outra estancia situada no lado leste, ten acceso desde a central a través dunha escaleira de tres chanzos ou por unha pequena porta de arco de medio punto situada na fachada lateral, xa que a estancia se sitúa nun plano inferior ao resto da planta (está por baixo do nivel do chan). O pavimento está lousado e había unha canle para conducir a auga polo que non é de estrañar que tivese unha función asociada cun baño real, cisterna ou *caldarium*. A sala dispón de varias fiestras, tres delas situadas na fachada leste e debaixo do miradoiro.

A PLANTA SUPERIOR, NOBRE, SALÓN REAL OU AULA REXIA

Accédese a ela ao través dunha escaleira exterior de dobre derrame situada no lado norte do edificio. A escaleira desemboca nun pequeno pórtico con tres dos seus lados abertos ao exterior, cuberto por tellado dunha sóa vertente e dispón de dous altos contrafortes. No lado contrario existen os restos dunha estrutura similar.

A súa planta rectangular segue o mesmo deseño ca planta inferior e dispón de dous amplos miradoiros situados nas fachadas leste e oeste. Os miradoiros ou belvederes constitúen unha novidade tendo en conta que os tempos cara aos que se vai estarán marcados polo hermetismo e a opacidade. Estes miradoiros teñen un precedente nas vilas e palacios tardoimperiais e supoñen unha relación entre o espazo interior e o exterior. En ambos se abre un van trixeminado empregando columnas con capiteis de tradición corintia sobre os que descansan arcos de medio punto peraltados (aqueles que a súa frecha é maior que a semiluz) e con clave en forma de tau; nas fachadas laterais ábrese un van en cada unha delas de iguais características. No miradoiro oriental consérvase un ara ou altar. Sobre os vans trixeminados pode observarse outro van das mesmas características pero de menores proporcións, descoñécese a súa función, é a chamada *cámara do tesouro*, trátase dun espazo ao que só se ten acceso desde o exterior e que aínda hoxe en día non se sabe que función tiña, e que se manifesta desde fóra pola existencia dunha fiestra tripartita pechada en parte con celosias de pedra constituíndo un elemento moi característico da arte asturiana

Este piso superior é unha gran sala rectangular, o dobre de alta que a súa homóloga da planta inferior, cuberta con bóveda de canón reforzada por sete arcos de faixa ou perpiaños que no interior trasladan os seus empuxes ás ménsulas que descansan nunha liña de imposta que percorre toda a base da bóveda e, no exterior, a cada un dos oito contrafortes que percorren a fachada tanto norte como sur. O material de está bóveda, que se repite nos miradoiros, é a toba calcárea, necesítase unha pedra que

facilite abovedar un espazo xerando o menor peso posible. A incorporación do arco de faixa será un adianto tendo en conta que en caso de afundimento ou derrube da bóveda sería máis fácil a reconstrución.

Por baixo da liña de impostas, un conxunto de arquerías cegas de arcos de medio punto lixeiramente peraltados, con clave en *tau* e de dimensións lixeiramente decrecentes cara aos extremos, percorren o perímetro da sala reforzando o muro. A sala dispón de ata un total de sete arcos cegos en cada un dos seus lados maiores. Esta arquería cega é soportada por pares de columnas xeminadas con fustes sogueados e capiteis troncopiramidais invertidos. As columnas, á súa vez, levántanse sobre unha pequena base prismática e sobre un pequeno zócolo que percorre o muro.. Doutra banda esta técnica construtiva non está exenta dun certo refinamiento óptico e luxo.

2. Exterior: a cuberta é a dúas augas en todo o edificio. Os muros están traballados con cantarías irregulares de arenicas e pedra calcaria. En cada unha das súas fachadas laterais álzanse oito altos contrafortes estriados (catro a cada lado da porta), que se elevan desde o zócolo ata a cornixa, e que lle proporciona unha sensación de verticalidad admirable.

3. Elementos decorativos: a decoración está realizada en baixorrelevos situados nas enxugas e nos capiteis:

Nas enxugas, decoradas con bandas rectangulares e medallóns.

Bandas rectangulares, escenas figurativas enmarcadas por sogueado.

Poden estar repartidas en 2 rexistros: baixo arquiños representacións humanas coas mans sobre a cabeza que parecen soste fardos ou a bagaxe dos cabaleiros polo que ben puidesen ser identificados cos *laboratores*, pero pode que o obxecto sobre a cabeza que están suxeitando coas mans sexa a coroa de santidade e xa que logo poden identificarse cos *oratores*, os que rezan polo pobo cristián. Os *bellatores* son as figuras representadas dacabalo, con casco e lanza, a aristocracia que ten por misión a defensa do pobo cristián.

Medallóns, situados baixo as bandas como elementos decorativos. Os entrelazos decoran os círculos así como a coroa circular, quedando a superficie circular interior para representar animais afrontados, animais alados e vexetais. Os medallóns áchanse decorados no seu interior con temas de orixe oriental formados por aves e cuadrúpedos afrontados e xinetes en actitude de combate.

Nos capiteis, aparecen en dous rexistros animais de maiores dimensións -félidos- e outros máis pequenos -cánidos- A figura humana, en posición frontal, traxe talar

(longo) e caxato pode representar ao Bo Pastor, os félicos o perigo que ameaza ao rabaño e os cánidos os guías e auxiliares daquel. O labor de sogueado cumpre nestes relevos, do mesmo xeito que en toda a plástica asturiana, un importante labor de enmarque.

Fonte de inspiración da decoración: esta disposición en forma de bandas está inspirada nos bordados dos tecidos orientais que chegan de Antioquia, Alexandría e Constantinopla e moi apreciados nos ambientes reais. A presenza de animais afrontados está relacionada coa heráldica.

III. Historia

Edificio mandado construír polo rei Ramiro I de Asturias (842-850) nas ladeiras do Monte Naranco como edificio palatino. Moi preto tamén mandou construír a Igrexa de San Miguel de Lillo. Ambas construcións formarían parte dun amplo complexo palatino dese rei, como lugar de descanso e recreo, non como sede permanente da Corte. Trataríase entre outras funcións, dun edificio dedicado a Aula Rexia ou Salón Real onde se celebrarían algunhas actividades de goberno. Santa María do Naranco é un edificio de construción totalmente áulica, excepcional non só pola súa singularidade senón polo seu estado de conservación. A data de construción coñécese con exactitude, xa que na ara-altar existente no edificio, hai unha inscrición que nolo indica e que corresponde co 848 de nosa era (século IX). Parece ser que a pouco da súa construción, o palacio pasou a realizar funcións de igrexa, dedicándose á advocación de Santa María, de onde lle quedou o nome. Foi igrexa parroquial, dotada de espadana e casa reitoral que desapareceron afortunadamente para preservar o seu estado orixinal.

En conclusión, edificio elevado, esvelto e elegante, cun ritmo exterior marcado polos contrafortes e arcos de medio punto peraltados. Santa María do Naranco é un edificio enteiramente abovedado, tende á verticalidad o que debe entenderse que o arquitecto tiña coñecementos máis avanzados ca época anterior e sen abandonar o arco de medio punto inventa o arco peraltado; esta tendencia a construír edificios elevados manterase no período seguinte. Algunha das súas solucións construtivas e decorativas como as bóvedas de canón, os arcos de faixa, os contrafortes exteriores e o supeditar a decoración scultórica á arquitectura, supoñen un claro anticipo do románico.